

Her İşin İlk Adımı: Niyet

Niyet, bir işin ne için yapılacağına -kalple- hissederek karar vermektir. Allah Teâlâ'nın bizlere müjdeci bir elçi olarak gönderdiği Sevgili Peygamberimiz (s.a.v), **“Yaptığınız her işte, niyetiniz her ne ise ancak sonucunda onu elde edersiniz.”** buyurmaktadır. Bir Müslüman yalnız Allah'ın rızasını düşünerek niyet etmelidir. Çünkü bu şekilde niyet ederek başlanan her iş ibadet haline gelir.

Fikri ve fiili anlamda dünyadaki en önemli şeylerden biri niyettir. Bir insan ne yaptığını biliyorsa çoktan niyetini kendi benliğinde oluşturmuş demektir. Ancak ne yaptığını bilmeyen bir insan hiçbir niyeti olmadan yolda gider diyemeyiz. Çünkü yine benliğinde illaki bir niyet vardır ancak kendi iradesi dışında o niyet hâsıl olmuş ve o niyeti benliğine yerleştiren unsur her neyse onun kontrolündedir. Mesela nefsinin istediği bir şey, şeytanın birtakım vesveseleri, dünya ve içindeki fâni lezzetler veya Kur'an-ı Kerimde bahsedilen insan ve cinlerden oluşan şeytanların istediklerini farkında olmadan yerine getirir. Bu yüzden *“Niyetsizlik şuursuzluktur!”* diyebiliriz. Hâlbuki bir Müslümanın en belirgin sıfatı şuurlu olmasıdır. Neyi ne için yaptığını bilmektir. Başladığı şeye ne için başladığını bilmeyen ve sonunun nereye gideceği konusunda hiçbir fikri olmayan kişi asla İslam'ın tarif ettiği Müslüman sıfatına yakışmaz. Bu yüzden Peygamber Efendimiz **“Yapılan her şey edilen niyete göre değerlendirilir.”** buyurmaktadır.

Yine Hz. Ömer (r.a)'den rivayet edilen bir hadiste Fahr-i Kâinat Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **“Hiç şüphesiz ameller ancak niyetlere göre değerlendirilir ve karşılık bulur. Herkese niyet ettiği şey verilir. Kim, hicretini Allah ve Resûlü için yapmışsa, onun hicreti Allah ve Resûlü için olmuştur. Kim de hicretini elde edeceği bir dünyalık ve evlenmek istediği bir kadın için yaparsa, onun hicreti de niyet ettiği bu şeylere olmuştur.”**

Bu hadis-i şerif, mükellef olan bir kulun yaptığı bütün ibadet ve işleri içine almaktadır. Bu hadisin beyan edilmesine sebep olan olay da konumuz için ibretlik bir olaydır. Rivayet şöyledir: Mekke-i Mükerreme'de adamın birisi bir kadına talip olup onunla evlenmek istedi. Kadının ismi Ümmü Kays idi. Kadın adama Medine'ye hicret etmeyi şart koştu. Adam da hicretin fazilet ve sevabına ulaşmak için değil, sırf kadına kavuşmak için Mekke-i Mükerreme'den kalkıp Medine-i Münevvere'ye hicret etti. Görünüşte bu adam da diğer Müslümanlar gibi vatanını terk etti. Fakat diğer Müslümanlar bu hicreti sırf Allah ve Resûlü için yaptılar. Adamın durumu Resûlullah Efendimize (s.a.v.) sorulunca, bu hadisi beyan buyurdular. Arkadaşları ona, Allah için değil de istediği kadın için Medine'ye göç ettiği için: *“Ümmü Kays'ın muhâciri”* diyorlardı.

İbadetlerde niyet bu yüzden mühimdir. Örneğin kişi namaz kılacağında **“niyet ettim Allah’ım senin rızan için”** der. Burada kişi, bu ibadeti dünyaya geliş amacı olan farz ibadeti yerine getirmek için kılmaya başlayacağını belirtmekle öncelikle ne için yaptığını açıkça ifade etmektedir. Daha sonra bu işin sonunu ve ölümü de düşünerek rızayı dileyip azaptan kurtulma sonucunu hedeflemektedir. Ya da anne ve babasından, komşusundan, kardeşlerinden, akrabalarından eziyet ve sıkıntı gördüğü halde Allah Teâlâ’nın “Akrabayı gözetin!” emrini hatırlayıp rızasını kazanma niyetiyle her türlü meşakkate karşı durur ve yapılan hiçbir eziyeti görmez. İşte bunlar dünyayı ahiret karşılığında satan karlı tüccarlardır. En büyük sermayeleri ise sadece niyetleridir.

Enes b. Mâlik’in (r.a) rivayet ettiği hadis-i şerifte de bu husus şöyle ifade edilir:

Resûlullah (s.a.v.) Tebuk seferine çıktığında şöyle buyurmuştu:

“Medine'de kalan bazı kimseler vardır ki aşmış olduğumuz her vadi ve kâfirleri kızdırmak maksadıyla attığımız her adım, yaptığımız her harcama, katlandığımız her yorgunluk ve çektiğimiz her açlık için, Medine'de oldukları hâlde onlar için de bir sevap yazıldı!”

Sahâbe-i kirâm; “Ey Allah'ın Resûlü! Bu nasıl olur?” diye sordular. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) buyurdular ki: **“Onlar mazeretleri sebebiyle bizimle birlikte gelediler; niyetleri bizimle birlikte olmak, bunun için kazandığımız sevaba ortak oldular!”**

Anlatıldığına göre, İsrailoğulları içinde âbid (çokça ibadet eden) biri vardı. Halkın büyük bir açlık ve kıtlık çektiği sırada, yolda giderken büyük bir kum tepesine rastladı ve kendi kendine şöyle dedi:

“Eğer şu kum yığını yiyecek olsaydı, onu şu insanlara dağıtır açlıklarını giderirdim!”

Bunun üzerine Cenab-ı Hak zamanın peygamberine:

“Falan kişiye git ve de ki “Allah Teâlâ senin sadaka verme niyetini kabul buyurdu. Senin bu güzel niyetini mükâfatlandırdı; şayet o kum yığını un olsaydı onu dağıttığında elde edeceğin sevab amel defterine yazılmıştır!” buyurdu.

Baş edilemeyecek bir durumla karşılaşıldığında ve iyi bir niyet oluşturmada zorlanılacak olunursa ilk önce kişinin yapacağı fiilin önce nedenini sonra da sonucunu düşünmesi gerekir. Tüm insanlar ölecektir. Ölüm haktır. Bunu hiçbir canlı inkâr edemez. Öldükten sonra ebedi bir huzur varken dünyevi birkaç menfaati gerçekleştirme adına doğru niyette bulunmaktan kaçınmak akıl işi değildir. İşte böyle yapanlar ahiretlerini dünya karşılığında satmış olanlar sınıfına girerler. Bu yüzden niyetin önemini iyi kavramak ve dikkatli olmak gerekir. Çünkü bu pazarlığın başlangıcı şüphesiz niyetten geçer.

İnsanın niyetinin ne olduğunu bilmesi çok önemlidir. Asıl önemli olan daima niyetin mefhumudur. Daha önce de dediğimiz gibi bir hareketin kıymetini kişinin niyeti belirler. Kişinin niyeti her ne ise mizandaki hesabını belirleyen de o dur. Dünyada da bu böyledir. İnsanın ilk bakışta gördüğü birçok tuhaf şey bazen ardında gizli olan iyi niyet ortaya çıkınca güzelleşmez mi?

Niyet bize ne kazandırır?

Bazen hayatımızda her şeyin değişmesini arzu ederiz. Bazen de kısa zamanda çok şey elde etmenin yollarını ararız. İşte niyet, tek başına bize bu arzularımızın kapısını açar.

Mesela, okula gitmek ya da ders çalışmak fiillerini ele alalım. Normalde bu sorumluluklar, kişinin hayatını daha iyi yaşayabilmesi için dikkatle yapması gereken işlerdir. Ancak bu işler, Allah'ın rızasını kazanmaya niyet edilerek yapılırsa ibadete dönüşür. Üstelik kişinin derslerine daha iyi konsantre olmasını ve daha yüksek fayda elde etmesini sağlar.

Resulullah Efendimiz (s.a.v.) buyurmuştur ki:

“Kıyamet günü hesaba çekileceklerin ilki, savaşta öldürülen bir kimsedir. O, hesap için ilahi huzura getirilir. Allah Teâlâ dünyada kendisine verdiği nimetleri hatırlatır, o da hepsini tanıyıp itiraf eder. Allah Teâlâ:

“Onlarla ne yaptın?” diye sorar. Kul: **“Senin yolunda savaştım, nihayet şehit düştüm”** der. Allah Teâlâ: **“Yalan söyledin. Sen benim rızam için değil, sana kahraman desinler diye savaştın; nitekim öyle de dendi.”** der ve sonra emredilir, yüzüstü sürünerek Cehenneme atılır.

İlk hesaba çekileceklerden birisi de ilim öğrenen, onu başkalarına öğreten ve Kur'an okuyan kimsedir. Allah Teâlâ ona da verdiği nimetleri tek tek hatırlatır, oda hepsini kabul ve itiraf eder.

Sonra: **“O ilminle ne yaptın?”** diye sorar. Kul:

“Senin için ilim öğrendim, onu başkalarına öğrettim ve senin rızan için Kur'an okudum” diye cevap verir. O zaman Allah Teâlâ: **“Yalan söyledin. Sana ‘Âlim’ densin diye ilim öğrendin, ‘iyi Kur'an okuyucudur’ desinler diye Kur'an okudun. Nitekim öyle dendi.”** der. Sonra emredilir, yüzüstü sürünerek Cehenneme atılır.

Kıyamet günü ilk olarak hesaba çekileceklerden birisi de, Allah Teâlâ'nın kendisine her türlü mal ve mülk vererek genişlik sağladığı bir kimsedir. Bu da ilahi huzura getirilir. Allah Teâlâ kendisine verdiği bütün nimetleri tek tek hatırlatır; o da hepsini tanır ve kabul eder. Sonra Allah Teâlâ:

“Sana verdiğim şeylerle ne yaptın?” diye sorar. Kul: **“Ya Rabbi! Sevdiğin hiçbir hayır yolu bırakmadım, hepsinde senin için infak ettim”** diye cevap verir. Allah Teâlâ: **“Yalan söyledin, sana**

‘cömert’ densen diye bu harcamaları yaptın. Nitekim dendi de.” buyurur. Sonra emredilir, yüzüstü sürünerek Cehenneme atılır.”

Ariflerden biri şöyle der: **“Sizlere karşı üstünlük sağlayanlar namaz ve oruçla değil niyetlerindeki güzellikleriyle üstünlük sağladılar.”**

Hangi işlerde niyet edilir?

“Yalnızca belli işler için niyet edilir” şeklinde bir sınırlama doğru değildir. Zira niyet hakikatte her yerde ve her anda gereklidir. Örneğin, ibadet ederken sadece Allah Teâlâ’nın rızası, işe giderken helal rızık, okula giderken hayırlı ilim, misafiriğe giderken Allah için muhabbet, akrabaya giderken akrabalık hakkı, hatta tuvalete giderken bile bedenimizdeki eziyetten Allah’ın lütfuyla kurtulmak için niyet edilmelidir. Bu şekilde her anımızı ibadet, her hareketimizi sevap haline getirerek Allah Teâlâ’nın rızasını kazanabiliriz.

Niyet neden bu kadar önemlidir?

Niyetin bu kadar önemli olmasının sebebi samimiyete dayanmasıdır. Düşünün, kalbinizdeki Allah’tan başkası bilmiyor. Siz de buna göre hareket ediyorsunuz. Bu durumda, her hareketinizde bir samimiyet ortaya çıkar, değil mi? Samimiyet olunca da her hareketinize bir güzellik ve zarafet gelir. Yaptığınız her işte mutlu olursunuz. Öyle ki, bir insan dünyevi bütün varlığını kaybetse, elinde yalnızca iyi niyet etme kabiliyeti olsa, ona yeter. Çünkü Allah rızası için niyet etmeyi bilen bir kişiye zaten cennetler bahşedilmiştir.

Kalpten gelen iyi bir niyetle hem yaptığımız işin esas amacını belirlemiş, hem de -sonuç ne olursa olsun- başarıya ulaşmış oluruz. Unutmamalıyız ki her şeyin başı niyettir. Yapacağımız işlerin hayır mı şer mi olacağı da başından (niyetimizden) bellidir.

Menkıbe

İmamı Gazâlî (r.ah) hazretleri Allah dostlarından birinin şöyle anlattığını naklediyor:

“Vaktiyle deniz savaşına çıkmıştık. O gün orada bulunanlardan biri, bir torbayı satılığa çıkardı. Kendi kendime, ‘Şu torbayı satın alayım, savaş sırasında faydalanırım, memleketime dönünce de yüksek fiyatla satarım.’ diye düşündüm. Bu niyetle torbayı satın aldım.

O gece rüyamda iki melek gördüm. Savaşan insanların niyetlerine göre amellerini yazıyorlarmış; meleklerin biri söylüyor, diğeri onu yazıyordu. Askerlerin kimisini seyahat, kimisini gösteriş, bir kısmını ticaret, bazılarını da Allah rızası için sefere katılmışlar, diye yazdılar. Sonra o melek bana döndü:

“Bunu da tüccar olarak yaz!” dedi. Ben:

“Allah! Allah! Ben tüccar değilim, ticaret malım da yok, ben gaza niyetiyle yola çıktım” dedim.

Melek:

“Sen, dün bir torba satın alıp, savaş dönüşü onu kâr ile satmayı düşünmedin mi?” dedi.

Ben nasıl ağlıyordum! Bir yandan da:

“Sakın beni tüccar olarak yazmayın, ben cihat etmek niyetiyle bu gazaya katıldım” desem de o melek, arkadaşına şöyle diyordu:

“Şöyle yaz: Gazâ için çıkmış, sonra kâr etmek için bir torba satın almıştır. Allah Teâlâ hükmünü verir!”

Ebu Dâvud ise şöyle demiştir: “Hz. Peygamberden beş yüz bin hadis yazdım. Bunlardan hükümler konusunda dört bin sekiz yüz hadis seçtim. Bir kimseye bunlardan dini için aşağıdaki dört tanesi yeter:

1. Ameller niyetlere göredir.

2. Helâl ve haram açıklanmıştır.

3. Kişinin kendini ilgilendirmeyen şeyleri bırakması Müslümanlığının güzelliğindedir.

4. Sizden biriniz, kendisi için sevip arzu ettiği şeyi mümin kardeşi için de istemedikçe (gerçek) mümin olamaz.”

Niyetin bu denli önemli olması nedeniyle Gavs-ı Sâni (k.s) hazretleri neredeyse muhtelif her sohbetlerinde niyetin önemine değinir ve şöyle der:

“Yaptığınız her işte niyetiniz Allah rızası için olsun. Niyet çok önemlidir. Ne iş yaparsanız yapın önce niyetinizi kontrol edin.”

Niyetimiz daima hayır olsun ki, sonumuz da hayır olsun inşallah...

Niyet konusunda faydalanılabilecek kaynaklar:

- Kalplerin Aziğı (4. Cilt) - Ebu Talib El-Mekki – Semerkand Yayınları
- Kaynaklarıyla Tasavvuf – Dilaver Selvi – Semerkand Yayınları
- Niyet İlim İntisap – Dilaver Selvi – Semerkand Yayınları
- İhyâ'u Ulûm'id-Dîn – İmam Gazâlî - (4. Cilt) – Bedir Yayınları